

KAPICA (113) *sb f*

kapica (113), [**kopica**].

Oba a jasne (w tym w pierwszym 3 r. błędne znakowanie); tekst nie oznacza ó.

sg *N* kapica (12). ◇ *G* kapice (10). ◇ *A* kapicę (31) [*w tym*: -e (5), -ą (3)]. ◇ *G a.* *A* kapice, kapicę (2). ◇ *I* kapicą (10) [*w tym*: -a (3)]. ◇ *L* kapicy (18). ◇ *pl G* kopic (8), kapić (1) *SkarŻyw*. ◇ *D* kopic(o)m (1). ◇ *A* kapice (11). ◇ *I* kopicami (4); -ami :-ami *KrowObr* (3 : 1). ◇ *L* kopicach (5); -ach (4), -ach (1) *KrowObr*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Kaptur lub okrycie z kapturem, szczególnie mnisze; cucullus Murm, Calep, Cn; cuculla BartBydg (113) : Murm 154; BartBydg 208; Iedno ípołu głowy zchylmy A kopicza je przikrymy RejKup V; Nuż naffy Przodkowie wýfczy Tak Pjífali o Kapiczy Iż ta Satą z Nioba była A barzo Diabły ítrafyla RejKup ec5v, b3v, t3v, t7, t7v, t8v (12); Item zeznawa yfch skrzethufzky zlothnyczcze vkradla kopiczą ploczienną LibMal 1551/164, 1551/164 [3 r.]; Tey Regule/ dziewiąty Benedykt Papieřz/ białe kápice przydał/ ábowiem przedtym wroznym odzieniu chodzili. KrowObr 134, 133, 134, 135 [2 r.], 135v, 137 (10); RejWiz 147; MNich ízedł s íuknem do miáftá/ by dał ízyć kápice RejFig Dd3; nie máfz ták czárta głupiego/ co by íie kápice bał BielKron 217v, 363, 366v, 429v; Mqcz 70d; Abowiem ílyřzyřz tu íż tám nie widział áni mnichow w kápicach/ áni rogátých bieretow/ íáko íe málarze máluia pod płařczem pány Mária RejAp 60v; Nie pířeć tu Ewányeliřta áby ím rořkázował/ ábyřcie chodzili w ízárých/ w białých/ ábo w czárnych kápicach RejPos 170v; Ieden kápice ná řzyię wdzyał á powrozem íie opařał: drugi íukniey popuřcił ná dłuřą/ á wirzch głowy fogie przegolił/ á bieret rogáty wdzyał RejPos 327, 298v; Henrykus íyn nieiákiego Gauřrydá de Lomello/ máiać wrzod w gárdle/ dotykaním íię kápice S. Piotrá zleczył: przy czym był Bífkup Plácentynřki. Záco dziekuiác ociec/ prořil áby onę kápice/ która íuřz była zdárta/ v niego zořtáwił/ á nową mu wnetže ípráwić dał. Nieutrácił ná kápicy oney. SkarŻyw 373; włořyla ná íię zakonną zářlubionych íuřz Bogu pánienek/ kápice [...]. Ale Krol íkoro íą vyrzał/ rzekł: dawnožeř mniřką zořtála? y ztárgnawřzy zniey kápice/ náđ íey woła řwey złey chući dořić vczynil. SkarŻyw 510, 373 marg, 374, 510 [4 r.], 545; CzechEp 65; dźiř miedzy dworzány W páńřkim pářacu/ íutro zářie cíchy Xiádz w kápítule: tylko že nie z mnichy W ízáréy kápicy/ á z dwoiákim plátem KochFr 91; PudřFr 54; BielRozm 5; Cucullatus – Ten ktori kopicze nořzi. Calep 275a, 274b; KlonKr C2v; Pyta Oycá: íeřli ma wiać zá kápice Mnichá/ y wyrzucić go oknem ná vlicę? KlonWor 71.*

W połączeniach szeregowych (11): RejKup t2v, v2v; Toc íą Duchá Świętego znáki. Nie pierřcień obłudny tźłowietze nie plátek álbo zawoy ná głowie/ nie kápica. KrowObr 150v, B, 115v, 133, 150v; RejWiz 6v; RejAp 79v; Bo v nas plátnieyřza kápica/ gromnicá/ bylicá/ odpuřty/ řuchoty/ kádzidło/ kropidło/ niřli řzczyre á dobrořhliwe řłowá íego RejPos 29v, 13.

W charakterystycznych połączeniach: kapica biała (6), czarna (4), czerwona, szara (3); kapice nosić, stargnać, (u)zyć (2), włożyć, wdziać, zrzucić (2), zwlec; w kapice oblec się, ub(ie)rać się (2); chodzić w kapicy (6).

Przysłowia: Azařz to wřzytko řwięci co chodzą w kápicy RejWiz 141v.

[*Naydzie y w kápicy řukno [hardoř pod maską skromnořci] PlutBBud A3v (Linde).]*

Wyrażenia: »kapica mnisza (a. mniska)« [szyk 2 : 1] (3): przeto Rzymiánie rzućili fie nań iż muñiał vciec w kápicy mnińzey z Rzymá do Florencyey. *BielKron* 188v, 217v; Y kazał przynieść tyle kápice mnińkich [...] ile było Kánonikow *SkarŻyw* 510.

»suknia z kapica, kapica« = *casula Murm, Mymer*¹, *Mymer*²; *casula cum cuculla BartBydg* (3 : 1): *Murm* 154; Casula. [...] Suknia kapica *Mymer*¹ 31v; Casula, planeta presbyteri tegens totum sacerdotem, ornath; suknya s kapiczą, cum cuculla *BartBydg* 23b; *Mymer*² 32v.

Szeregi: »kapica albo (i) płaszcz« [szyk 1 : 1] (2): *KrowObr* 135v; Pruńki Mińtrz przyśtąpił przyfięge czynił: potym zrzuciwłzy kápice albo płaszcz s krzyżykiem/ ná kłieństwo Pruńkie od Krolá przełożon. *BielKron* 419. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»suknia i kapica« (1): A gdy tzarne ludzi albo murzyny weśnie widział/ tzarne śluknie y kápice Mnichom rozdał/ y ślugámi ie Panny Máryey názwał. *KrowObr* 136.

»nie kapica ani trepki« (1): Aczo mu miał offarować Nie Kapiczecz ani Trepsy Iedno vmyśł wierny pretky *RejKup* cc3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

Przen: *Zakon, stan zakonny; regula Mącz* (31) : Ktorzy ślubuią/ albo przifięgaią śzglupśtwa/ á nieumiętności śwey/ dziewictwo chować przeciw przirodzeniu/ albo wśtępyć do kłaśthora [...] y maią oto zle funnięnie gdy tego niewypełnia/ [...] Agdy wipęlnią niemaią zadney zkruchy zagrzechy any woley ich więcey nieczinić/ ani wiary w panu Chrístufię [!]/ ze by zanie dośfyć vczinił/ ále mniemaią ze by ie pan Bog dla oney drogy/ albo kapice/ miał przepamiętać/ albo ie odpuścić/ ato ye barzo omely. *SeklKat* F2; *KromRozm I* A3v; Ták powieda Biśkup/ myć ludzi grzechow odpuśtzenia/ nie w imię ludzi zmártych/ nie w imię vtzynkow śwych/ nie w imię kápice śfarych/ ábo burych ále w imię naświętfze Kryśthuśowe vtzemy *KrowObr* 51v, 133, 145 *marg*, 148v *marg*, 150v, Vu2v; Thakież Opátá profili dawłzy mu wielkie dáry áby go z kápice wolno wypuścił. *BielKron* 346v, 346v; ále y Páná Bogá chwalił/ iż go oná zbrodnia do kápice wegnáń/ á iż lepiej żyć począł. *SkarŻyw* 414, 570 *marg*, 572 *marg*; Iż on to będąc w kápicy wychowány/ mnichowśką miał w śobie pokorę *CzechEp* 333.

W połączeniu szeregowym (1): ktorzy przes odpuśty/ Czyśce Míze/ Kápice Czyśthości/ Obrázy/ Ołtarze/ Bágná/ Gromnice/ Szołdry/ Oleie/ Wody/ Soli/ Ornathy/ Krucyfixy/ Pieniądze/ Koncylia/ Reguły/ Spowiedzi/ Offiáry y inśze Dyabelśkie Zabobony/ ku łáſce Bożey przyść chćą. *KrowObr* 185v.

W charakterystycznych połączeniach: *kapica biała* (2), *błazeńska, bura* (3), *czarna* (2), *szara* (3); *w kápicy wychowany*.

Zwroty: »w kápice wleźć« = *wstąpić do zakonu* [szyk zmienny] (2): Iż niechay przełożony kościelny będzie vbrány złotem/ śrebrem / á perlámi/ á niechay mieźka przez żony/ ábo wlezye w kápice/ pod figurą omylney á obłudney czyśtości śwoiey *RejPos* 345v; *RejZwierc* 87v.

»kápice wziąć« = *wstąpić do zakonu* [szyk zmienny] (3): vpominał śię Konwierz obietnice/ iáko długu pewnego/ áby kápice co rychley wziął/ á Mnichem zośtał *SkarŻyw* 570; Támmuśowi opuśćić świát/ y wziąć kápice kazał *SkarŻyw* 573, 413.

»kápice zrzucić (a. porzucić), zdiąć« = *wystąpić z zakonu; apostatare a regula Mącz* [szyk zmienny] (6): Owa kyedybyć kto co w wyązał/ przekrćciłby śye/ y zrzuciwłzy tę błazeńśką kápice ze wśfytkimi zabobony licemyerniczymi/ przyyábyś ewángelią. *KromRozm I* A3v; *KrowObr* 143v; *Mącz* 12d;

SkarŻyw 200; porzucili Mnifzy y Mnifzki kapice/ Kłięża Rewerendy/ wiarę/ wftyd/ boiaźn wfelaką złamawfzy *ReszPrz* 73; KAzimierz zdiawfzy fzeroką kápice, A przyoblokfzy głowę fwą w przyfbicę. [...] Ná nieprzyiázne podniofł potym zbroie *KlonKr* C2v.

Wyrażenie: »kapica mnisza« (1): Krol Angielki Henrykus/ wydał kłiężki przeciw Papieżowi/ iáko łudzy ludźmi tym Koncilium/ iáko też záciemnia Bożą chwałę á plugawą wiarę rozmnaża/ ták iż więcey wierzą w síwey kápicy mniŹzey/ niŹ fłowu Bożemu *BielKron* 217v.

Szeregi: »komża i (ni) kapica« (2): Abowiem wierz mi żeć komża y kápica nie prawdy podeprzeć nie moŹe *RejPos* 284, 284 *marg.*

»kapica i reguła« (3): *KrowObr* 143v, 145; O którym dofyć vczynieniu Chriřtuřowym/ zle wyrozumiánym/ Antichriřt Pan Rzymfki/ iż grubie y fprořnie z dawná náuczał: przeto też fwą náuką wiele rozmáitey fzáránczey/ kápice y reguł/ niezliczonych mnichow národził. *CzechRozm* 220. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

2. [*Prawdopodobnie jakieś naczynie*: Rzeczy do browaru nadleŹące: [...] 11 drzewianek, deka na stół, kopica, krukiew *InwMieszcz* 1573 nr 180; Miedź: 2 konwie miedziane, wielgie; flaszka miedziana 1, kapica 1 *InwMieszcz* 1578 nr 220, 1579 nr 222.]

3. [*Prawdopodobnie jakieś narzędzie*: kuna do wrót, kapica, piła do drew, toporek wielgi, wszystko zielazne. *InwMieszcz* 1595 nr 298.]

[*Znac. 2. i 3. moŹe nie zwiázane etymologicznie ze znac. 1.*]

Synonim: 1. kaptur.

Cf **KAPA**